

Український державний університет імені Михайла Драгоманова
Педагогічний факультет

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
(СИЛАБУС)
«ЕТНІЧНА ПСИХОЛОГІЯ»

Освітньо-професійна програма Практична психологія
3-й рік навчання, 6-й семестр (для бакалаврів)
Форма навчання (денна, заочна)

Галузь знань
05 Соціальні та поведінкові науки
Спеціальність
053 Психологія
Освітній рівень
Бакалавр

Кафедра
та викладач

Кафедра практичної психології

Викладач: Халько Марина Сергіївна – старший викладач

Лінк на профіль викладача на сайті факультету: https://pf.udu.edu.ua/images/2024_сайт/Халько_Марина_portfolio01.pdf

Лінк на профіль викладача у Google Scholar : <https://scholar.google.com.ua/citations?user=yi4GhRQAAAAJ&hl=uk>

E-mail: m.s.khalko@npu.edu.ua

Лінк на курс в Moodle (для денної форми навчання): <https://moodle.npu.edu.ua/course/view.php?id=333>

Лінк на курс в Moodle (для заочної форми навчання): <https://moodle.npu.edu.ua/course/view.php?id=333>

I. Основна
мета/цілі навчання

Метою викладання освітнього компоненту «Етнічна психологія» є розширення знань майбутніх психологів з питань національно-психологічних властивостей людини, виділення універсальних та культурно-специфічних особливостей розвитку особистості і міжгрупових відносин, розкриття соціально-психологічних механізмів творення і розвитку етносу й нації.

Основними завданнями вивчення освітнього компоненту «Етнічна психологія» є ознайомлення здобувачів із основним теоретичними положеннями та прикладними умінями щодо розуміння етнічної специфіка психічної діяльності особистості, ментальності етнічної групи, а також умінями організувати міжетнічну комунікацію з урахуванням особливостей національного характеру партнерів.

II. Місце
навчальної

Навчальна дисципліна *вибіркова*
Цикл *професійної підготовки*

**дисципліни в
освітній програмі**

**III. Обсяг
навчальної
дисципліни**

	<i>Денна ф.н. (термін навчання – 3р.10 міс.)</i>	<i>Заочна ф.н. (термін навчання – 3р.10 міс.)</i>
<i>Кількість кредитів</i>	6	6
<i>Загальна кількість годин</i>	180	180
<i>Лекційні заняття</i>	33	14
<i>Практичні заняття</i>	32	10
<i>Лабораторні заняття</i>	-	-
<i>Самостійна робота</i>	115	156

**IV. Короткий зміст
навчальної
дисципліни**

Змістовий модуль 1. Вступ до етнічної психології.

Тема 1.1. Предмет, завдання, функції і методи етнічної психології.

Зміст теми: Актуальність розвитку етнопсихології. Сучасні уявлення про назву етнопсихології. Предмет етнопсихології. Галузі етнопсихологічних знань. Зв'язок етнопсихології з іншими науками. Проблеми сучасної етнічної психології. Ознаки етнічної групи. Класифікація етнічних груп. Культура як психологічне явище. Етногенез як еволюція етнічної спільноти. Теорії етногенезу. Методи етнопсихологічного дослідження. Основні підходи та напрямки до вивчення національних особливостей.

Тема 1. 2. Історія етнічної психології.

Зміст теми: Зародження етнопсихології в надрах історії та філософії. Народження психології народів в Німеччині. Психологічний напрямок в американській етнології. Розквіт етнопсихологічної тематики на Слобожанщині. Перші експериментальні дослідження у друг. пол. 19 ст. Розвиток етнопсихології у 20-30 роках 20 ст. Значення праць представників діаспори для розвитку етнопсихології в Україні. Сучасне відродження етнопсихології в Україні.

Змістовий модуль 2. Основні категорії та поняття етнічної психології.

Тема 2.1. Етнічна та національна свідомість і самосвідомість. Мова і етнічна свідомість.

Зміст теми: Етнічна модель особи і етнічний тип особи. Базова та модальна особистість. Маргінальна особистість. Універсальні та специфічні риси особистості. Соціалізація, інкультурація та етнізація особистості. Поняття етнічної та національної свідомості. Рівні її функціонування. Структура етнонаціональної свідомості. Типологія етнонаціональної свідомості. Функції етнонаціональної свідомості. Основні характеристики етнонаціональної свідомості. Мова і національна свідомість особистості. Поняття етнонаціональної самосвідомості. Співвідношення понять етнічних свідомості, самосвідомості та ідентичності. Структура етнонаціональної самосвідомості. Рівні національної самосвідомості.

Тема 2.2. Етнічна ідентичність.

Зміст теми: Етнічна ідентичність як структурний компонент самосвідомості. Структура етнічної ідентичності. Форми етнічної ідентичності. Етапи становлення етнічної ідентичності. Вплив соціальних факторів на формування етнічної ідентичності. Параметри етнічної ідентичності. Типологія етнічної ідентичності. Проблема підтримання етнічної ідентичності.

Тема 2.3. Національний характер та етнічні стереотипи. Менталітет.

Зміст теми: Національний характер і менталітет. Механізм та функції етнічної стереотипізації. Етнічний стереотип як атрибутивне явище. Співвідношення понять “етнічний стереотип”, “упередження” та “забобони”. Властивості етнічних стереотипів.

Тема 2.4. Психологія міжетнічних та міжкультурних відносин. Проблема підтримання етнічної ідентичності.

Зміст теми: Психологія міжетнічних відносин. Універсальні та культурно-специфічні аспекти спілкування. Психологічні детермінанти міжетнічних відносин. Виникнення та протікання міжетнічних конфліктів. Міжкультурна адаптація. Проблема трансформації етнічної ідентичності. Підготовка до міжкультурної взаємодії.

Тема 2.5. Психологічні основи етнопедагогіки.

Зміст теми: Єдність національного та загальнолюдського в українській етнопедагогіці. Батьківство як соціокультурний феномен фізичного і соціального відтворення людини. Дитина у світогляді українського народу. Психолого-педагогічне значення народної обрядовості. Етнічні відмінності у психіці як результат народної педагогіки.

Детальні теми лекційних, практичних занять, питання до іспиту, теми і завдання для самостійної роботи, список джерельної бази та інше містяться на курсі у Moodle:

Лінк на курс в Moodle (для заочної форми навчання): <https://moodle.npu.edu.ua/course/view.php?id=333>

Лінк на курс в Moodle (для заочної форми навчання): <https://moodle.npu.edu.ua/course/view.php?id=333>

V. Результати навчання

№	Результати навчання	Компетентності
----------	----------------------------	-----------------------

---

1	ПР1: Аналізувати та пояснювати психічні явища, ідентифікувати психологічні проблеми та пропонувати шляхи їх розв'язання.	ЗК1. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях. ЗК2. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.
2	ПР 2: Розуміти закономірності та особливості розвитку і функціонування психічних явищ в контексті професійних завдань.	СК1. Здатність оперувати категоріально-понятійним апаратом психології. СК6. Здатність самостійно планувати, організовувати та здійснювати психологічне дослідження.
3	ПР10. Формулювати думку логічно, доступно, дискутувати, обстоювати власну позицію, модифікувати висловлювання відповідно до культуральних особливостей співрозмовника	СК7. Здатність аналізувати та систематизувати одержані результати, формулювати аргументовані висновки та рекомендації.
4	ПР12. Складати та реалізовувати програму психопрофілактичних та просвітницьких дій, заходів психологічної допомоги у формі лекцій, бесід, круглих столів, ігор, тренінгів тощо, відповідно до вимог замовника.	ЗК8. Навички міжособистісної взаємодії ФК1. Здатність оперувати категоріально-понятійним апаратом психології ФК3. Здатність до розуміння природи поведінки, діяльності та вчинків.
5	ПР13. Взаємодіяти, вступати у комунікацію, бути зрозумілим, толерантно ставитися до осіб, що мають інші культуральні чи гендерно-вікові відмінності.	ФК9. Здатність здійснювати просвітницьку та психопрофілактичну діяльність відповідно до запиту.

VI. Порядок і критерії оцінювання

Форми поточного контролю: Модульні контрольні роботи.

Методи поточного контролю: усне опитування, тести, практичні завдання.

Форма підсумкового контролю: Залік

Методи підсумкового контролю: письмове опитування (закриті та відкриті питання) та 1-не практичне завдання)

Розподіл балів, які отримують студенти

Поточний контроль									Сума
Змістовий модуль 1			Змістовий модуль 2						
Тема 1.1	Тема 1.2	МКР	Тема 2.1	Тема 2.2	Тема 2.3	Тема 2.4	Тема 2.5	МКР	
10	5	20	5	10	10	10	10	20	100

Розрахунок рейтингових балів за видами контролів (Денна ф.н.)

№ п/п	Види діяльності	Коефіцієнт (вартість) виду	Кількість робіт	Результат
1	Підготовка до семінарських/практичних занять.	5	5	25
2	Складання орієнтовної методики етнопсихологічного	5	5	25

	дослідження /Складання структурно-логічних схем			
3	Аналіз виховного впливу народної казки у етнопедagogіці	10	1	10
4	Модульні контрольні роботи	20	2	40
Підсумковий рейтинговий бал				100

Розрахунок рейтингових балів за видами поточного та модульного контролю (Заочна ф.н.)

№ п/п	Види діяльності	Коефіцієнт (вартість) виду	Кількість робіт	Результат
1	Підготовка до семінарських/практичних занять.	5	2	10
2	Складання орієнтовної методики етнопсихологічного дослідження /Складання структурно-логічних схем	15	2	30
3	Аналіз виховного впливу народної казки у етнопедagogіці	20	1	20
4	Модульні контрольні роботи	20	2	40
Підсумковий рейтинговий бал				100

*Здобувачу можуть зараховуватися бали за неформальну освіту (участь у професійних семінарах, вебінарах, тренінгах тощо) з відповідних тем курсу (замість окремих видів практичної чи самостійної роботи з курсу). Для цього студент має представити сертифікат учасника і підготувати короткий звіт-аналіз опрацьованих питань.

Важливі зауваги щодо оцінювання!

Якщо навчальна дисципліна завершується екзаменом, максимальна кількість балів, яку здобувач може набрати протягом семестру - 60. Максимальна кількість балів за екзамен – 40. Разом – 100 балів.

*До початку заліково-екзаменаційної сесії (якщо вивчення навчальної дисципліни завершується екзаменом) здобувач повинен набрати мінімум **35 балів**. Цей бал не означає зарахування, він просто дає здобувачеві право скласти екзамен. Якщо здобувач не отримав 35 балів, у наступному семестрі він проходить ці навчальні дисципліни повторно на платній основі.*

Критерії оцінювання

Під час усних відповідей: повнота та правильність розкриття питання; логіка викладення, культура мовлення, впевненість та аргументованість, використання у відповіді посилань на інформацію з основної та додаткової літератури (підручників, навчальних посібників та інших методичних видань тощо), аналітичні міркування, вміння робити порівняння та самостійні оцінні судження, висновки.

Під час виконання письмових завдань: повнота та правильність розкриття питання, цілісність, системність, логічна послідовність, вміння формулювати самостійні висновки, ступінь сформованості практичних умінь, досвід творчої та пошукової діяльності, акуратність оформлення письмової роботи.

Рівні відповідності критеріям

Високий рівень (90 – 100 балів). Здобувач засвоїв зміст навчальної дисципліни повністю, вільно володіє навчальним матеріалом, успішно і креативно розв'язує завдання різних видів складності, аргументовано висловлює свої думки, займається самоосвітою,

---

може брати активну участь в наукових та творчих проектах. Виконав усі практичні / самостійні завдання правильно та ґрунтовно. Демонструє здатність пов'язувати теоретичні знання з курсу з практичним досвідом професійної діяльності.

Достатній рівень (80 – 89 балів). Здобувач засвоїв зміст навчальної дисципліни в необхідному обсязі, володіє навчальним матеріалом, виконав завдання до кожної теми, проте у відповідях допускає деякі неточності. Уміння продуктивні, проте без вияву творчості. Здатен працювати самостійно, проте допускає неточності.

Середній рівень (70 – 79 балів). Здобувач засвоїв зміст навчальної дисципліни в повному обсязі, але його знання містять неточності та помилкові судження, уміння проявляються на репродуктивному рівні. Здобувач не може сформулювати самостійні оцінні судження та висновки.

Задовільний рівень (65 – 69 балів). Здобувач загалом опанував навчальну дисципліну, але більшість тем засвоїв поверхово, частково. При виконання практичних завдань допускає помилки та потребує допомоги викладача чи колег-студентів.

Низький рівень (60 – 64 балів). Здобувач засвоїв навчальну дисципліну поверхово, володіє навчальним матеріалом на елементарному рівні, демонструє фрагментарні знання, не може самостійно викласти більшість практичних завдань. Виконав частину практичних / самостійних завдань з суттєвими помилками та недоліками.

Незадовільний рівень: 35 – 59 балів з можливістю повторного складання. Здобувач не засвоїв більшості тем, володіє елементарними знаннями з навчальної дисципліни, не вмє логічно, послідовно, грамотно висловлювати думку, практичні уміння не сформовані; **0 – 34 балів з обов'язковим повторним вивченням навчальної дисципліни.** Здобувач не виконав більшості завдань, не володіє навчальним матеріалом, змістом курсу не оволодів.

VII. Політика курсу

Політика щодо відвідування: здобувачі дотримуються вимог чинного законодавства України, Статуту УДУ імені Михайла Драгоманова

(<https://udu.edu.ua/resursy/normatyvni-dokumenty/statut-ukrayinskoho-derzhavnoho-universytetu-imeni-mykhayla-drahomanova>) і Правил внутрішнього розпорядку УДУ імені Михайла Драгоманова

(<https://udu.edu.ua/resursy/normatyvni-dokumenty/nakaz/pravy-la-vnutrishnoho-rozporiadku-udu-imeni-mykhayla-drahomnaova>) відвідують заняття відповідно розкладу, дотримуються етичних норм поведінки. Усі учасники освітнього процесу дотримуються загальноприйнятих моральних принципів, правил поведінки та корпоративної культури; підтримувати атмосферу доброзичливості, відповідальності, порядності й толерантності. Відвідування занять з курсу є обов'язковим за визначеним деканатом розкладом. За об'єктивних причин (лікарняний, заява) заняття може бути відпрацьованим. Атмосфера на заняттях повинна бути творчою, відкритою до конструктивної критики. Недопустимі запізнення на заняття; списування.

Політика щодо дедлайнів і перескладання. Усі завдання передбачені навчальною програмою мають бути виконанні у встановлений викладачем термін. Практичні та самостійні завдання виконуються вчасно та здаються викладачу у визначені ним терміни. Роботи, що здаються з порушенням термінів без поважних причин, оцінюються нижчою оцінкою (75% від максимальної оцінки).

Якщо здобувач отримав незадовільну оцінку під час екзамену, в нього виникає академічна заборгованість. Повторно скласти атестацію він повинен до початку наступного семестру в терміни, визначені деканатом.

Якщо здобувач не погоджується з оцінкою підсумкової атестації, він може в день оголошення результатів подати в деканат апеляційну заяву. Наступного дня проводиться засідання апеляційної комісії. За письмового екзамена повторне опитування не проводиться. За усного комісія надає здобувачеві право продемонструвати свої знання. Про порядок складання екзаменів, перескладання і оскарження результатів див. «Положення про організацію освітнього процесу».

У разі неатестації перескладання відбувається з дозволу деканату. Здобувачі можуть здійснювати перескладання результатів навчання відповідно до «Положення про організацію освітнього процесу в УДУ імені Михайла Драгоманова», «Положення про порядок контролю якості знань студентів УДУ імені Михайла Драгоманова», «Положення про порядок ліквідації академічної заборгованості студентами УДУ імені Михайла Драгоманова» (посилання на Положення: <https://udu.edu.ua/resursy/normatyvni-dokumenty>).

Політика щодо конфліктних ситуацій. Вирішення конфліктних ситуацій у ЗВО здійснюється відповідно до «Положення про врегулювання конфліктів в УДУ імені Михайла Драгоманова» (<https://udu.edu.ua/resursy/normatyvni-dokumenty/nakaz/polozhennia-pro-vrehuliuvannia-konfliktiv-v-udu-imeni-mykhaila-drahomanova>).

Між учасниками освітнього процесу здійснюється партнерська взаємодія, толерантність і повага до кожної особистості.

Політика щодо академічної доброчесності ґрунтується на засадах «Положення про академічну доброчесність в УДУ імені Михайла Драгоманова» (<https://udu.edu.ua/resursy/normatyvni-dokumenty/nakaz/polozhennia-pro-akademichnu-dobrochesnist-udu>).

Викладач ознайомлює здобувача вищої освіти з правилами поведінки на заняттях, користування засобами електронного зв'язку, недопущенням академічного плагіату, фальсифікації, фабрикації, списування, акцентує увагу на заборону використання додаткових джерел інформації під час оцінювання знань, при використанні Інтернет-ресурсів зазначається використане джерело. Під час навчання учасники освітнього процесу зобов'язані дотримуватися академічної доброчесності: етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової діяльності. Дотримання академічної доброчесності здобувачами передбачає: самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю (для осіб з особливим освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їх індивідуальних потреб і можливостей); посилання на джерела інформації у разі використання ідей, тверджень, відомостей; дотримання норм законодавства про авторське право; надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності.

Умови для інклюзивного вивчення освітнього компонента: дана навчальна дисципліна може викладатися для людей з особливими освітніми потребами. Форми і методи інклюзивного навчання обираються з урахуванням індивідуальних потреб здобувача. Обов'язково поєднуються фронтальні, індивідуальні та групові ФОНД. Традиційні методи навчання поєднуються з інтерактивними і спеціальними (методи педагогічного супроводу та корекції, тощо).

VIII. Основні інформаційні ресурси

1. Березін А.М. Психологічні чинники генезису національної самосвідомості особистості (дис. канд. пед. наук), Київ, 2002.
  2. Боришевський М.Й. Національна самосвідомість та ідентифікація громадян як чинник демократичних перетворень в українському суспільстві. Соціальнопсихологічний вимір демократичних перетворень в Україні. Київ: Український центр політичного менеджменту, 2003. С.138-144.
  3. Гнатенко П. І. Український національний характер. Київ. 1994.
  4. Гримич М. В. Два виміри національного характеру. Наука і суспільство. 1991, № 8. 9.
  5. Життя етносу: соціокультурні нариси. Навч. посібник/ Б.Попов (керівник авт. кол-ву) – К.: Либідь, 1997.
  6. Грушевський М. Хто такі українці і чого вони хочуть? Київ: Знання України, 1991, 240 с.
  7. Данилюк І. В. Історія психології в Україні : Західні регіони (остання чверть XIX – перша половина XX століття). Київ, 2002. С. 37-57.
  8. Євтух В.Б. Український етнос: структура і характер взаємодії з навколишнім середовищем. Вісник АН України. 1993. №10.
-

С.56-69.

9. Етнопсихологія : навч. посібн. для студентів спеціальності «Початкова освіта. Практична психологія». Автор-упорядник О.П. Цюняк. Івано-Франківськ : ЯРИНА, 2017. 132 с. Режим доступу: <http://lib.pnu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/7427/1/Цюняк.pdf>
10. Кириченко Т. Етнопсихологія. Навчально-методичний посібник. 2017. 277 с. Режим доступу: https://moodle.znu.edu.ua/pluginfile.php/1008403/mod_resource/content/1/Кириченко%20С.%20Етнопсихологія.pdf
11. Куєвда В. Психологічні ретроспекції української етнокультурної моделі : монографія. Кіровоград, 2013. 104 с.
12. Кульчицький О. Риси характерології українського народу. Енциклопедія українознавства. Загальна частина: у 2 т. Інститут української археографії та джерелознавства НАН України. Київ, 1995. Т.2. С.708-718.
13. Лозова О.М. Методологія психосемантичних досліджень етносу : монографія. Київ: ВД «Слово», 2011.
14. Львовичкіна А.М. Етнопсихологія: Навчальний посібник / Львовичкіна А.М. – К.: МАУП, 2002. – 144 с. Режим доступу: <http://subject.com.ua/pdf/180.pdf>
15. Павленко В.М. Етнопсихологія: Навч. посібник. / Павленко В.Н., Таглин С.А. – К.:Сфера, 1999.Режим доступу: <http://toloka.hurtom.com/viewtopic.php?t=54896&sid=9c0878ff9c760c00d5a09fc1c92821c5>
16. Потебня О.О. Проблеми сучасної філології. / Потебня О.О. – К.: Наук. Думка, 1991
17. Пірен М. Етнопсихологічні процеси у сучасній Україні. Київ, 1999.
18. Пірен М. Основи етнопсихології : підручник, Київ, 1996.
19. Савицька О.В., Співак О.В. Етнопсихологія : навч. посібник. Рек. МОН. Київ: Каравела, 2011. 264 с.
20. Цимбалістий Б. Родина і душа народу/ Цимбалістий Б. // Українська душа. – К. - 1992. –С.66-97.
21. Цюняк О.П. Етнопсихологія. Навчальний посібник/ Цюняк О.П. – Івано-Франківськ, 2018. – 132с.
22. Фурман А. Психокультура української ментальності. Тернопіль, 2011. 168с. 41.
23. Янів В. Нариси до історії української етнопсихології. Київ, Знання, 2006. 342 с.
24. Ярема Я. Українська духовність в її історично-культурних виявах. Збірник «Перший український педагогічний конгрес 1935 р.». Львів, 1938. С.16-88.

Розширений список джерел та інформаційних ресурсів з навчальної дисципліни розміщено у системі MOODLE.

***Обговорено та затверджено на засіданні кафедри практичної психології
(Протокол № 6 від 15 січня 2025 р.)***